

3. Zizik S. The Courage of Hopelessness. Chronicles of a Year of Acting Dangerously. London : Penguin, 2017. 336 p.

4. Zizek Slavoj The Interpassive Subject. URL: <https://www.lacan.com/interpass.htm> (дата звернення: 10.11.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-42>

СМИСЛОЖИТТЄВІ ПОШУКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Опейда Л. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри політології та публічного управління
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасний світ переповнений викликами, що спонукають сучасну людину до нагальних пошуків відповідей на ключові смисложиттєві питання на кшталт «бути, чи не бути». Особливо загострено це відчувають сучасні українці, які потрапили в граничну ситуацію війни, так підступно зорганізовану здичавілим сусідом. Остання створює неабияку напругу, що викликає до життя надлюдські зусилля в намаганні здолати ворога та здобути життєствердну перемогу.

Саме на грані можливостей проявляються справжні людські цінності. Вони у спробах єдності, і через саму єдність, що задля перемоги життя над смертю, буття над за-буттям.

Відомо, що на шляху до будь-яких цінностей, а надто до цінностей загальнолюдських з необхідністю слід керуватися певними смисложиттєвими орієнтирами. Тому, метою нашого дослідження є пошук цих орієнтирів, зокрема смислу життя, чи то сенсу людського буття, причому в надскладних граничних умовах війни, яку пере-живає Україна.

Варто зазначити, що пошуками смислу життя, чи більш глибинного сенсу буття займалися вчені-філософи з давніх давен і до тепер. У свій час вони знаходили відповіді на поставлені запитання, в наш час ці запити-відповіді неабияк актуалізуються.

Так, відштовхуючись від Платона та Арістотеля, Сократа й Демокріта, Епікура та Сенеки; Августина Блаженого й Фоми Аквінського; Данте, Петрарки, Піко делла Мірандоли; Р. Декарта, Б. Спінози,

Г. Лейбніца; І. Канта, І. Фіхте, Г. Гегеля та ін., можна прийти до майже вичерпної відповіді на питання, які нас цікавлять. Власне, вже саме запитування має неабияке значення. Так, на думку С. Кримського, в «запитальних ситуаціях свідомість залишається максимально відкритою реальності, характеризує відверті форми співвідношення з нею» [2, с. 4]. До такої відкритості та відвертості повинна прагнути чи не кожна людина.

Варто зазначити, що в сучасній науковій літературі розв'язанням проблеми смислу людського життя займалися Є. Бистрицький, І. Ведін, В. Гйосле, А. Єрмоленко, В. Загороднюк, С. Кримський, В. Табачковський, Н. Хамітов, В. Шинкарук та багато інших.

Отож, особливо нашу увагу привертають дослідження Київської світоглядно-антропологічної школи, зокрема розробки В. Загороднюка, який у статті «Людина як істота, котра трансцендує» стверджує, що сенс людського життя «полягає в усвідомленні й слідуванні суспільно значущим цілям, у реалізації загальнолюдських гуманних цілей та ідеалів» [1, с. 236]. Така думка філософа нам досить-таки імпонує, та все ж спробуємо її дещо доповнити.

Перш за все звернімося до інтерпретації ключових понять дослідження. Ними зокрема є: «смысл» і «сeнс», «життя» й «буття», «цілісність», «з-цілення» та «цілющість», «екзистенція» й «трансценденція».

Так, поняття «смысл» («з мислею») вказує на думку, мислення, осмислення, а отже, розуміння, розум (раціо), що логічно проявляється в мові, під час спілкування. Часто його ототожнюють із поняттям «значення», яке, на думку В. Загороднюка, репрезентує всезагальну ідеальну форму існування предметного світу [1, с. 234].

Натомість, «сeнс» – запозичене з європейських мов, указує швидше на «чуття» («сенситивність»), аніж на думку. І хоча обидва поняття часто використовуються як синоніми, все-таки вони не є абсолютними синонімами. На нашу думку, доцільніше вживати словосполучення «смысл життя» та «сeнс буття», про що відповідно йдеться в таких публікаціях, як: «Смысложиттєві запити сучасного українця» (2015 р.) та «Цілісність як сeнс людського буття» (2015 р.) [3; 4]. До речі, відмінності між поняттями «життя» й «буття» ми знаходимо вже в буддизмі, тоді як в українському фольклорі найчастіше зустрічаємо зв'язку «жили-були».

Зрештою, як би ми не означили наші запити-пошуки, вони однаково актуалізують особистісне начало кожної людини, особливо в моменти переживання індивідуальної та суспільної кризи, і надто, коли ці кризи накладаються.

Саме в цей гранично-складний період студентській молоді Волинського національного університету імені Лесі Українки було поставлене світоглядно-філософське запитання: «У чому смисл людського життя?». Отримані відповіді були наступними: 56,4 % респондентів відповіли, що смисл у самому житті; 10,9 % – смисл життя у досягненні успіху у всіх сферах; 7,9 % – життя людини має смисл, який полягає в чомусь зовнішньому стосовно людини; і по 7 % – відповідно смисл життя у продовженні роду (дітях, внуках) та життя не має смислу. Як виявилось, відповіді досить варіативні й швидше доповнюють одна одну. Більше того, вони здатні привести шукача до нових запитань, зокрема до питання про сенс Буття. Останнє звучить по-філософськи глибинніше, коли за життям проглядається справжнє Буття, за пошуками смислу – справжня свобода й рух людської душі, за відповідями – відповідальність.

Рухаючись таким чином, особистість поступово віднаходить в етнонаціональному ознаки загальнолюдського, у протилежно-суперечливому – доповняльне, у культурному – цивілізаційне і навпаки. Більше того, відтепер вона ніколи не розлучається зі смислом (з мислею, з думкою), знаходячи його в усіх сферах власної і, навіть, чужої діяльності, котра, набуваючи раціонально-ефективних рис, стає оптимальною та, якщо хочете – оптимістичною. Такі повсякденно-осмислені вправи-дії прокладають та встановлюють стійкі нейронні зв'язки в корі головного мозку *Homo sapiens*. І декартівське «*Cogito ergo sum*», таким чином вказує на механізм саме людського існування-перебування. Останній відточується у процесі постійного користування (від «користь»), досягаючи «вищого пілотажу» в спонтанній взаємодії людини зі світом, іншими людьми і з собою. Так спонтанно, а отже швидко-миттєво й, водночас, цілеспрямовано-інтенціонально (направлено на об'єкт) спрацьовує людська свідомість. Причому, механізм її цілковито-охоплюючий, цілісний та су-цільний, а не вибіркового чи фрагментарний, як у мислення, чи рефлексії. До речі, про прояви-екзистенціали цілісності, зокрема «з-цілення» та «цілющості» в граничних вимірах людського буття, детально описано в дисертаційному дослідженні «Проблема цілісності людського буття: філософсько-антропологічний аналіз» (2010 р.).

У дослідженні доведено, що українські слова «з-цілення» та «цілющість», які досить влучно означають можливі прояви-сутності буття української людини в його граничних вимірах, не інакше як аналоги, прийнятих у західній філософії, понять «екзистенції» та «трансценденції». Адже їх зміст відповідно розкриває людське буття як перебування та як справжнє буття, що доступне істоті, котра трансцендує, тобто по-всяк-час виходить за межі власне-відомого на Зустріч тому

Іншому-новому (інноваційному), що, водночас, сприяє оновленню, чи то очищенню-оздоровленню обох сторін у відносинах толерантності і, навіть, любові. Тому висновки на вище поставлені запитання напрошуються самі собою. І основний із них полягає в тому, що смислів життя – багато, а сенс людського буття – єдиний у різноманітті проявів його цілісності.

Отже, сучасна людина перебуває у пошуках як смисложиттєвих, так і сенсобуттєвих орієнтирів: при відповіді на питання про смисл життя здебільшого проявляється мисленева складова особистості («Я мислю, отже я існую») і здійснюється процес рефлексії та осмислення ситуації; під час пошуків сенсу буття актуалізується механізм усвідомлення людиною взаємозв'язків зі світом, з іншими людьми та процес самоусвідомлення («Я усвідомлюю, отже...»).

Література:

1. Загороднюк В. П. Людина як істота, котра трансцендує. *Філософія. Світ людини*. К. : СтилоС, 1999. С. 222–238.
2. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. К. : ПАРАПАН, 2003. 240 с.
3. Опейда Л. М. Смисложиттєві запити сучасного українця. *Соціологічні студії : наук.-практ. журнал*. 2015. № 2 (7). С. 23–27.
4. Опейда Л. М. Цілісність як сенс людського буття. *Людинознавчі студії: збірник наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія : Філософія*. 2015. Випуск 32. С. 239–247.